

Závěrečná zpráva ze stipendijního pobytu

Informace o stipendijním pobytu

Cílová země: Albánie

Pobyt zahájen v akademickém roce: 2023/2024

Účastník: pedagog

Druh pobytu: výzkumný/přednáškový pobyt

Délka pobytu: tři týdny

Hostitelská instituce (název VŠ/instituce, fakulta, katedra/ústav): University of Tirana, Faculty of History and Filology, Department of Geography

1. Před odjezdem

Jak jste se o stipendijní nabídku dozvěděl/a, a proč jste si vybral/a toto stipendium? Jaké formality bylo třeba zajistit před odjezdem? - např. víza, pojištění, doprava. Jak náročné bylo administrativní zařizování pobytu?

Informace o možnosti pobytu na Tiranské univerzitě v Albánii jsem získal na webových stránkách DZS MŠMT. Uvítal jsem to jako možnost k získání poznatků o aktuálních migračních procesech v této zemi, které mohou být do jisté úrovně podobné událostem, které v českých zemích proběhly za průmyslové revoluce a při kolektivizaci venkova. Albánie doslova slouží odborníkům domácím i zahraničním jako modelová země ke studiu vnitřní a vnější migrace. Pro české země je dnes s dlouhým časovým odstupem takové informace (zejména o motivacích účastníků migrace) obtížné či vyloučeno získat. Osobně jsem se v dané problematice zaměřil na získání poznatků o motivacích osob, které se naopak migraci vyhnuly a zůstaly v jinak masivně opouštěných venkovských lokalitách.

Ačkoliv Albánie disponuje řadou geografických pracovišť, které se migrací v zemi intenzivně zabývají, moje pracoviště na MU v Brně s nimi doposud potřebné kontakty nemělo. Za pomoci internetu se mi kontakty však podařilo navázat a domnívám se, že navrhované téma mého pobytu tamní odborníky zaujalo. V podstatě jediným obtížnějším krokem bylo získání oficiálního úředního pozvání ze strany Tiranské university, jež požaduje MŠMT, když pozvání přímo z cílového pracoviště není dostačující. Přes prakticky každodenní korespondenci s úředníky univerzity trvalo

vystavení takového dokumentu kolem dvou měsíců. Nemohl jsem tak vyhovět v termínu MŠMT ČR, které dopis ode mne požadovalo prakticky do dvou dnů od doručení oznámení o nominaci na pobyt. Díky pochopení pracovníků na MŠMT znalých poměrů v zahraničí a trpělivosti se vše zdárně podařilo zajistit.

Ostatní cestovní záležitosti si pak vyžádaly jen několik dní (cestovní doklady, zajištění ubytování v místě, uvolnění na pracovišti apod.

2. Průběh pobytu

Jakým aktivitám jste se na zahraničním pobytu věnoval/a? - např. výuka, studium, praxe, výzkum, přednášky. S jakými podmínkami jste se setkal/a na hostitelské instituci? - podpora ze strany hostitelské instituce, kvalita výuky, podmínky pro studium (studenti) jako výběr kurzů, náročnost studia, přístup pedagogů apod., spolupráce s kolegy a supervizorem (akademici, vědečtí pracovníci), zařízení a vybavení hostitelské instituce - knihovny, studovny, laboratoře, služby aj.

Hostitelské pracoviště – Katedra geografie na Fakultě historie a filologie Tiranské university - mi vyšlo všestranně vstřícné. Popravdě, můj pohled na problematiku migrace zdejšími pracovníky připadal inovativním, neboť v předchozích výzkumech šlo především (nehledě na prostorový aspekt migrace) o zkoumání důvodů, proč lidé konkrétní místa opouštěli a co očekávali v místech destinace (tzv. push and pull aspekty), případně za jakých okolností přesun probíhal. O této stránce jevu je k dispozici značné množství lokální geografické literatury, kterou se mi podařilo získat a prostudovat. Pořídil jsem velké množství výpisků však z dostupné místní odborné literatury. K místní sociální literatuře jsem se prozatím nedostal. Naopak o opačné stránce jevu – „neemigraci“ prakticky tamní literatura neexistuje, vyjma dvou nepřímých zdrojů. V předchozím výzkumu na území České republiky byly identifikovány zbytky venkovské předindustriální kulturní krajiny, které „přežily“ průmyslovou revoluci a kolektivizaci venkova a tak o ně museli pečovat lidé, kteří se vyhnuli odlivu pracovních sil do měst. Vzhledem k tomu, že k tomu docházelo jak ve druhé polovině 19. století, tak v 50. letech minulého století (ovšem za odlišných okolností), osobní motivace lze těžko dohledat, proč tito lidé v místech zůstali. Zajímavé je, že badatelé se v domovské zemi exemplárně migrace (a nejen v ní) této stránce migrace vyhnuli. V Albánii se vnitřní a zahraniční migrace od 90. let 20. století zúčastnila odhadem většina obyvatelstva. Velké množství horských obcí zůstalo na 100 % opuštěných. Obyvatelé v produktivním věku, kteří obce neopustili, se ve svém rozhodnutí opírali o následující důvody a zůstali udržovat tamní krajinu: péče o staré příbuzné, rozvíjení bioprodukce potravin, pěstování léčivých a okrasných rostlin, obava z kariérního uplatnění v cizím prostředí, absence příbuzných v místech potenciální destinace, podnikání v agroturismu, dobré postavení v místní správě a samosprávě, v službách ochrany přírody. Tolik uvedeno v literatuře. Vzhledem k povětrnostním podmínkám a pozdní roční době se nepodařilo uskutečnit potřebný terénní výzkum (termín pobytu byl nastaven albánskou stranou), v současnosti probíhá elektronickou cestou obsáhlé dotazníkové řízení s relevantními respondenty v Tiraně (dotazník v terénu se rovněž nepodařilo uplatnit). O další pokračování výzkumu tak mám enormní zájem a soudě podle dostupné literatury netradiční postavení pohledu na sledovanou problematiku je novátorské. O

zkušenostech z území České republiky bylo referováno v četných konzultacích s pracovníky katedry a v přednáškové činnosti pro studenty. Místní pracoviště poskytlo vždy dostupné pracovní místo na katedře vybavené nezbytnou technikou, zařídilo práci v knihovně a potřebné konzultace s dalšími odborníky. Rovněž ze strany studentů, zejména magisterského studia, byl o problematiku jak z území ČR, tak Albánie značný zájem. Obecně tamní studenti disponují dobrou znalostí angličtiny, obdobně vesměs všichni učitelé. Nepřehlédnutelným jevem je extrémní feminizace studentstva (uváděném v poměru 95 ku 5 % ve prospěch žen), což se odůvodňuje budoucím posláním absolventů v různé podobě ve školství.

3. Stipendium

Jak byl váš pobyt financován? Pokrylo stipendium všechny vaše výdaje během pobytu? Využil/a jste kromě stipendia i jiné finanční zdroje? Jak bylo stipendium vypláceno?

Stipendium bylo přislíbeno (v max. výši 13 000 Kč/měsíc) převodem na účet cestovatele. Výpis prozatím nemám, čili jeho skutečnou výši neznám. I tak se podařilo zcela mimořádně získat nejlevnější a přitom velmi kvalitní ubytování v soukromí (za cca 380 Eur = 40 318 ALL na 19 nocí) přímo v centru města. Tiranská univerzita nedisponuje ubytovacími kapacitami pro akademické návštěvníky, ani pro studenty, takže ubytování v soukromí či komerčních zařízeních je jediným řešením. Na pokrytí nákladů přispělo i vysílající pracoviště na MU Brno a ve značné míře byly použity soukromé prostředky. Cenová hladina je v Tiraně postavena na mírně vyšší hladině než v ČR. Levnější, a to výrazně, jsou potraviny od pouličních prodejců (zeleniny a ovoce, nikoliv pečiva). Alkoholické nápoje jsou výrazně dražší než v ČR. Veřejná doprava je naopak výrazně levnější oproti ČR (jízdenka v MHD – výhradně autobusy – cca 9 Kč jednotně po celé síti).

4. Doprava a ubytování

Jaký způsob dopravy do místa pobytu jste využil/a? Pomohla vám hostitelská univerzita se zajištěním ubytování?

Přesun z Brna do Tirany byl realizován v etapě Brno-Vídeň (letišť Schwechat) autobusem (cena jízdenky 269,- Kč), z Vídně do Tirany (za 7718 Kč tam i zpět) letecky (původně s Air Serbia přes Bělehrad, avšak ve Vídni byl pracovníky odbavení změněn na přímý let s Austrian Airlines, což bylo o 3 hodiny kratší a trvalo něco přes 1 hodinu, na ceně se to nijak neprojevovalo). K přesunu z letiště do města bylo použito bezplatné taxi zajištěné Booking.com. Zpětný let proběhl s Air Serbia z Tirany do Vídně via Bělehrad (z centra města Tirany na letiště autobusem za 400 ALL). Na cestu z Vídně do Brna byl použit autobus (jiná cena jízdenky 299,- Kč).

Ubytování v soukromí bylo zajišťováno pomocí internetu (Booking.com), které bylo překvapivě levnější než přímé jednání se soukromníky na doporučení hostitelské univerzity. Jak bylo zmíněno výše, univerzitní ubytování k dispozici nebylo, soukromé nabídky via učitelé byly nepřijatelné vzhledem k vysoké nabízené ceně.

5. Hodnocení pobytu

Zhodnoťte celkový přínos pobytu pro vaše studium (studenti) nebo akademickou či výzkumnou činnost (akademici, vědečtí pracovníci)? Uskutečnil/a jste všechny aktivity dle vašeho studijního plánu nebo projektového či výzkumného záměru?

Během pobytu jsem měl možnost důkladně se seznámit s problematikou migrace v Albánii. V drtivé většině šlo o poznatky vedoucí k emigraci z místa původního bydliště, situaci během přesunu a v místě destinace. O motivacích neemigrovat jsem se prozatím dozvěděl málo. I tak získané poznatky osvětlují málo známé aspekty vnitřní migrace, které nyní bude nutné doplnit probíhajícím anketárním výzkumem. Ten je sice prováděn v albánštině, ale dotazník jsem koncipoval tak, aby respondenti zatrhávali v elektronickém formuláři svoje odpovědi z nabídky (až na doplňující výjimky). Už dosavadní poznatky jsou velmi podnětné. Terénní část výzkumu realizována již nebyla (důvody uvedeny výše). Na druhé straně jsem studenty a místní odborníky seznámil s problematikou udržování zbytků staré venkovské kulturní krajiny v ČR, což podle zájmu by se mohlo stát tématem jak bakalářských a diplomových prací, tak dalšího společného odborného výzkumu, v příznivých případech i terénní výuky zeměpisu na venkově v Albánii.

6. Další komentáře

V případě, že máte veřejnou fotogalerii, blog apod., a máte zájem o sdílení, uveďte prosím odkaz.

Fotografií bylo pořízeno relativně omezené množství (kolem 250), v drtivé většině z hlavního města Tirany, část z jejího blízkého okolí. O jejich zpřístupnění veřejnosti uvažuji.